

Кніжны бум: рэальнасць ці мара?

Па слядах з'езда Саюза пісьменнікаў
і XXIX Мінскай міжнароднай
кніжнай выстаўкі-кірмашу

Пісьменнік & Выдавец

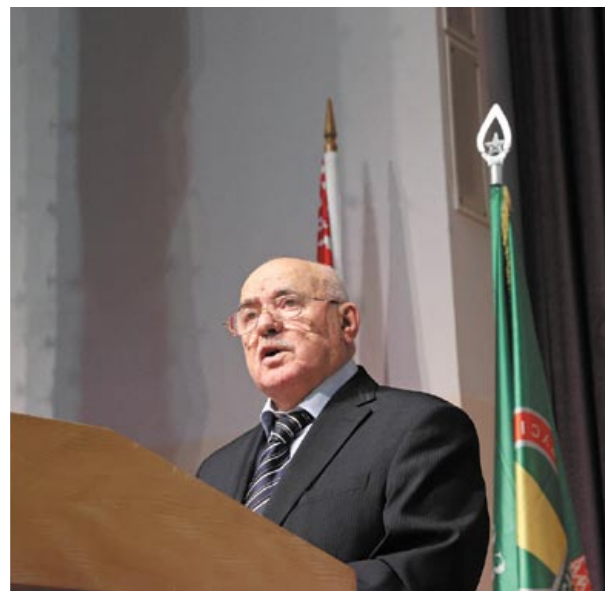
22 сакавіка прайшоў юбілейны XXV з'езд Саюза пісьменнікаў Беларусі. У прывітальным слове да яго ўдзельнікаў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што «наша літаратура заўсёды была трывалым фундаментам нацыянальнай культуры, адной з невычэрпных крыніц мудрасці, духоўнасці і самасвядомасці народа, магутным сродкам фарміравання асобы грамадзяніна і патрыёта».

Гэтыя словы кіраўніка дзяржавы пісьменнікі ўспрынялі з вялікім натхненнем. Што, аднак, не пазбавіла тону крытычнасці, які быў характэрны для працы з'езда.

Акрамя традыцыйнай справаздачы, выбараў новага старшыні саюза (Мікалай Чаргінец «здаў» гэты пост Алясю Карлюкевічу) і кіруючых органаў арганізацыі, з вялікай заклапочанасцю літаратары гаварылі пра стан спраў у кнігавыдавецкай галіне. У прыватнасці, Мікалай Чаргінец адзначыў, што ў Беларусі моцныя традыцыі друкаванага слова, яшчэ з часоў Францыска Скарыны беларусы зведалі яго каштоўнасць. І падкрэсліў, што самы галоўны для пісьменніка «справаздачны дакумент» – кніга.

– 3 пачатку 2017 па снежань 2021 года сябры Саюза пісьменнікаў Беларусі ў выдавецтвах рознай формы ўласнасці надрукавалі больш як тысячу кніг прозы, дзіцячай літаратуры, крытыкі, краязнаўства,

Падчас XXV з'езда Саюза пісьменнікаў Беларусі. 22 сакавіка 2022 года

Василий ГУРСКИЙ,
директор Института
экономики НАН Беларуси,
доктор экономических наук,
доцент:

– У нас журнал «Беларуская думка» можно увидеть не только на столе директора. Это издание популярно у научных сотрудников, что неудивительно: у журнала уникальный диапазон охвата читательской аудитории. На его страницах всегда есть место для убедительной публицистики и аналитических материалов, научных публикаций. Молодым исследователям здесь вообще дается своего рода карт-бланш – возможность разместить научную статью, которую затем можно предоставить для защиты диссертации.

Ученые Института экономики давно и плодотворно сотрудничают с изданием, в том числе выступая экспертами на его дискуссионных площадках, комментируя важнейшие вопросы социально-экономического развития Беларуси. С удовольствием читаю на страницах издания комментарии и статьи своих коллег Анастасии Бобровой, Анны Попковой, Александра Лученка и других.

Журнал «Беларуская думка» – проверенный временем бренд. Остается только пожелать изданию и далее держать высокую планку в творчестве.

дакументалистыкі. Апошнім часам на літаратурным полі самая запатрабаваная – кніга для дзяцей, – расказаў Мікалай Іванавіч.

Але, нягледзячы на быццам бы прывабную статыстыку, Мікалай Чаргінец лічыць, што існуе канфлікт інтарэсаў пісьменніка і выдаўца. Літаратар намагаецца як мага хутчэй выпусціць свой твор у свет. Выдавецтва ж перш за ўсё папярэдне вывучае попыт на кнігу. Калі заказаў мала, то і сэнсу друкаваць яе няма, лічаць тут. Бо значэнне ў гэтым выпадку мае не толькі імаверная выгада выдаўца, але і якасць «рукапісу».

Ёсць і другі бок медаля: прыватныя выдавецтвы ахвотна надрукоўць любы твор, толькі плаці. І Саюз пісьменнікаў занепакоены, што такая практыка толькі заахвочвае графаманства. Апроч таго, нярэдка прыватнікі скарачаюць выдаткі на выпуск кнігі за кошт таго, што выдаюць іх без удзелу прафесійных стылістаў і рэдактараў,

цалкам давяраючы аўтару. Вось і трапляюцца кніжкі, якія праз мноства памылак чытаць няёмка і сорамна. Такія выданні пагражаюць прэстыжу кніжнай справы ўвогуле, перакананы ў Саюзе пісьменнікаў.

На думку гасця з'езда, старшыні Саюза пісьменнікаў Расіі Мікалая Іванова, праблема гэтая інтэрнацыянальная: маючы спонсарскія альбо ўласныя грошы, чалавек ідзе ў прыватнае выдавецтва і друкуе што заўгодна.

– Грошы для выдаўца кароткія і хуткія. Ніхто не звяртае ўвагі на якасць зместу, вычытаны ён ці не. Таму час ад часу кніжны рынак навадняе літаратура, якую ў прыцыпе дапускаць на кніжныя паліцы нельга. Гэта бяда, – са скрухай у голасе канстатаваў Мікалай Іванов.

«Апошнім часам на літаратурным полі самая запатрабаваная – кніга для дзяцей».

Паводле яго слоў, назіраецца яшчэ адна негатыўная тэндэнцыя. Выдавецтвы пачалі працаваць серыямі, выпускаючы прыгодніцкія, фэнтэзі і г. д. Калі аўтар «па-трапляе» сваім творам у якую-небудзь з іх, пачынаецца супрацоўніцтва. Але каб схема працавала, іншымі словамі, прыносіла прыбытак, выдавецтву патрэбна штомесяц выдаваць 3–5 серыйных кніг. У такім выпадку ўдасца падтрымаць чытацкую цікавасць, што гарантуе добрую рэалізацыю. Нядзіва, што выдавецтва працуе з пэўнымі надзейнымі і пладавітым аўтарамі. І калі літаратар трапіў у гэтую абоіму, то, лічы, выдаюць яго рэгулярна. Калі кніга не зусім альбо зусім не па тэме, нават нягледзячы на безумоўныя мастацкія вартасці, трапіць да чытача ёй вельмі складана. Выдаўцы адкрытым тэкстам кажуць: да яе ў кнігарні проста не падыдуць.

Госць XXIX Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу старшыня Саюза пісьменнікаў Расіі Мікалай Іванов. 23 сакавіка 2022 года

На XXIX Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы. 23 сакавіка 2022 года

– Вось так мы нярэдка губляем маладых таленавітых пісьменнікаў, якія яшчэ не аперыліся, – рэзюмуе Мікалай Іваноў. – Затое твор аўтара, з якім яшчэ працаваць і працаваць, калі трапляе пад серыйны выдавецкі інтарэс, адразу ж выходзіць і выдаецца. Потым прымушаюць аўтара пісаць другую кнігу з тым жа сэнсам, пачынаюць раскручваць... А ў таго яшчэ нават устойлівых прафесійных навыкаў няма, адны і тыя памылкі ён раз за разам паўтарае.

«...Кніжны рынак навадняе літаратура, якую ў прынцыпе дапускаць на кніжныя паліцы нельга».

Расійскі пісьменнік іранізуе: ёсць і іншая шматлікая катэгорыя пішучай браціі, чыю творчасць чытачу літаральна навязваюць. Слабыя па зместу творы, але аўтар ужо раскручаны за грошы, вядомы. Ды яшчэ ўзнагароджаны нейкімі прэміямі – гэта таксама адзін з абавязковых элементаў прасоўвання. Для такіх творцаў у літаратурным асяродку прыдумалі тэрмін: «вядомы пісьменнік, раманы якога ніхто ніколі не дачытаў ніколі». Тым не менш не ўсё так дрэнна, лічыць Мікалай Іваноў. І прыводзіць прыклад, які можа быць карысны і для Беларусі. У расійскіх рэгіёнах мясцовыя ўлады даюць пісьменнікам грашовыя субсідыі на выдавецкія расходы. Напрыклад, у Санкт-Пецярбургу штогод вы-

дзяляюць сродкі на выданне 20 кніг. Распаўсюджаюць іх праз кіёскі «Метропрэс». І варта заўважыць, што не заўсёды літаратары горада на Няве асвойваюць гэту квоту.

Яшчэ пісьменнікі перакананы: каб ведаць рэальны стан кніжнай справы і ўласную запатрабаванасць, варта бываць на кніжных выстаўках-кірмашах. Мікалай Іваноў, напрыклад, лічыць, што гэта пэўная кропка росту, калі хочаце, творчага кіпення. І месца, дзе збіраюцца сапраўдныя кнігалюбы...

XXIX Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш пачала сваю працу яраз на наступны пасля пісьменніцкага з'езда дзень. Адправілася туды і «Беларуская думка» – цікава было паслухаць розныя думкі людзей, для каго кніга нешта значыць у жыцці.

Вяртанне да «паперы»

Сфера кнігавыдання ў нашай краіне – непасрэдны клопат Міністэрства інфармацыі. Тут увесь час падкрэсліваюць тое вялікае значэнне, якое мае кніга для развіцця грамадства. Бо яна з'яўляецца не толькі носьбітам інфармацыі, але і крыніцай памяці і гістарычнай праўды, якія фарміруюць пераемнасць пакаленняў, будучыню краіны. Таму развіццю і папулярнасці выдавецкай справы надаюць шмат увагі, у тым ліку праз арганізацыю спецыялізаваных кніжных выставак.

Мара кнігалюба! На адной з экспазіцый выстаўкі

– Сімвалічна, што ў Год гістарычнай памяці традыцыйная Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш аб'ядноўвае ўсіх, хто любіць кнігу, чытае, піша, выдае, – падкрэсліў міністр інфармацыі Уладзімір Пярцоў. – Існуе пакаленне маладых людзей, выхаваных эсэмэскамі і сацыяльнымі сеткамі. Гэта вялікая праблема. Такія людзі не могуць аналізаваць інфармацыю. І як такога маладога чалавека прыцягнуць да друкаванага слова і прывучыць чытаць кнігі? У гэтым і заключаецца галоўная задача па меншай меры Міністэрства інфармацыі і сёлетняй выстаўкі. З году ў год бачым, што моладзь усё больш пачынае чытаць, прывучацца да друкаванага слова.

У свяце кнігі ўдзельнічалі прадстаўнікі трынаццаці краін, наведальні сёлетнюю выстаўку больш як 45 тыс. чалавек. Адным было што прадэманстраваць, а іншым – пабачыць і ацаніць. Як-нік, амаль тры сотні экспанентаў.

На стэндах выдавецкага дома «Звязда» сярод кніг на любы густ адно з цэнтральных месцаў займала нядаўняя серыя пазычных зборнікаў такіх выбітных аўтараў, як Рыгор Барадулін, Генадзь Бураўкін, Алесь Бадак, Віктар Шніп і шэраг іншых.

– Сучасная беларуская кніга цікавая па зместу і дастаткова танная, даступная па цане, – разважае вядучы спецыяліст аддзела рэалізацыі выдавецтва Людміла Драздова. – Пры тым што выдаць яе – працаёмкі працэс: работа над аўтарскім рукапісам рэдактара, карэктара, мастака, вёрстка, друк, потым рэклама і продаж. Толькі ў лютым мы выпусцілі дванаццаць новых кніг, тыраж кожнай ад 700 да 1100 экзэмпляраў. Нядрэнна ідзе і рэалізацыя.

Усе выдадзеныя выдавецтвам у кастрычніку–лістападзе мінулага года кнігі прадалі.

Спецыяліст «адкрывае» сакрэт паспяховасці ў выдавецкай справе: абавязкова патрэбна свая ніша дзейнасці, а таксама «свае», вядомыя і запатрабаваныя, пісьменнікі. Яшчэ ў выдавецтве пільна сочаць за кан'юктурай кніжнага рынку.

– Дзіцячая кніга сёння самая папулярная, – сцвярджае Людміла Драздова. – Гэта не толькі дзяржаўна-бібліятэчны інтарэс, але і прыватны, людскі. І мы робім на яе акцэнт, выдаём на рускай і беларускай мовах, розніцы асаблівай няма. Напрыклад, рускамоўны дзіцячы пісьменнік Павел Бушынец і беларускамоўная пісьменніца Кацярына Хадасевіч-Лісавая прадаюцца аднолькава паспяхова.

Паводле звестак упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Беларусі, у красавіку 2022 года каля 500 суб'ектаў гаспадарання займаліся выдавецкай дзейнасцю, амаль 1800 – распаўсюджваннем кніг.

Яшчэ ў «Звяздзе» ўпэўнены: папяровая кніга будзе жыць!

Адзін з саўладальнікаў прыватнага «Харвеста» Юрый Хацкевіч таксама не верыць, што традыцыйная кніга сыдзе ў нябыт. Паводле яго слоў, пэўны час назіраўся вялікі попыт на электронныя носьбіты, але цяпер чытач паступова вяртаецца да папяровай версіі.

Што да чытацкіх інтарэсаў, то яны, бадай, такія ж, як і ў іншых краінах. Нашы аматары чытання нічым не адрозніваюцца ад кнігалюбаў з іншых краін. Так, попыт на дзіцячую кнігу, навучальную літаратуру пастаянны, і зразумела чаму.

«...Моладзь усё больш пачынае чытаць, прывучацца да друкаванага слова».

– Калі браць даходнасць нашай справы, то год на год не прыходзіцца, – заўважае Юрый Хацкевіч. – Некалі мы ўваходзілі ў расійскую выдавецкую групу АСТ, тады што-год выходзіла каля 800 кніг. Цяпер меней. Тым не менш упэўнена працуем на кніжным рынку Беларусі. Акрамя таго, нас ведаюць ва Украіне і Расіі. Асартымент друкаванай прадукцыі разлічаны на рознаўзроставыя катэгорыі чытачоў. Адной з галоўных задач для сябе лічым папулярызацыю чытання ў нашай краіне і знаёмства чытачоў з сусветнымі бестселерамі, навінкамі літаратуры.

Ля стэнда ТАА «Белкніга»
на кніжнай выстаўцы-кірмашы
23 сакавіка 2022 года

Цікава, што на беларускай мове прыватнае выдавецтва выпускае недзе тысячу найменняў кніг.

Нашу размову пачуў дырэктар дзяржаўнага выдавецтва «Беларусь», чые стэнды размясціліся побач. Папрасілі яго таксама выказаць свае думкі. Сяргей Пешын адзначыў, што ў кожнага дзяржаўнага выдавецтва свой профіль. Калі асноўную масу мастацкіх твораў выдае «Літаратура і мастацтва», то падначаленая яму ўстанова спецыялізуецца на навукова-папулярнай літаратуры:

– Гэта разнастайныя напрамкі: культура, мастацтва, гісторыя, краязнаўства, прырода і іншыя, – расказвае Сяргей Уладзіміравіч. – Друкуем кнігі, фотаальбомы, плакаты, паштоўкі. Аказваем паслугі аўтарам у афармленні кніг: дызайн, вёрстка, ілюстраванне. Штогод выдаём каля 70 найменняў агульнай колькасцю недзе 70 тысяч экзэмпляраў. Пасля аб’яднання ў лістападзе мінулага года з выдавецтвам «Беларуская энцыклапедыя» значна павялічыўся выпуск кніг, пашырылася і тэматыка – гэта абсалютна самадастатковая ніша, сёлета выпусцім у свет не менш як сотню выданняў.

Зразумела, выдаць кнігу – толькі палова справы. Як яе прадаць – вось, бадай, сёння галоўны клопат. У першую чаргу, рэалізацыя ідзе праз сетку магазінаў «Белкніга», яшчэ праз прыватныя спецыялізаваныя гандлёвыя пункты. Само сабой, праз інтэрнэт – тут, як кажуць, даходзяць да кожнага спажываўца персанальна, улічваючы яго густы і запатрабаванні.

– Жыццё ўносіць свае карэктывы. Дужа перашкодзіла эпідэміялагічная сітуацыя, – наракае Сяргей Пешын. – Заўважна паменела турыстаў. Калі раней разыходзіліся практычна ўсе ілюстраваныя выданні аб Беларусі, то цяпер не.

Штогод па рэкамендацыі Саюза пісьменнікаў Беларусі дзяржаўныя выдавецтвы выпускаюць 15–18 кніг, якія накіроўваюцца ў публічныя бібліятэкі краіны.

Кіраўнік выдавецтва разлічвае, што гэта часовыя цяжкасці. Пагаджаецца з ім яшчэ адзін удзельнік выстаўкі – генеральны дырэктар Санкт-Пецярбургскага выдавецка-паліграфічнага комплексу «Гангут» Юрый Жыльцоў. Ён расказаў, што іх выдавецтва існуе з 1991 года, выпускае ў асноўным навуковую і ваенна-марскую літаратуру. Мастацкую таксама выдаюць, але з цвёрдым разлікам на рынкавую сітуацыю.

– Кнігі на рускай і англійскай мовах, у асноўным за сродкі заказчыка. Таксама самастойна выпускаем цікавыя для нас кнігі па ваенна-марскай гісторыі, самі іх рэалізуем. Павінен заўважыць, у вашай краіне ўстойлівы попыт на нашу прадукцыю, – гаворыць Юрый Жыльцоў.

На думку піцёрскага госьця, цяпер кніга становіцца прадметам раскошы. Маўляў, у бедных вялікі экран, а ў багатых – вялікая бібліятэка. Таксама Юрый Жыльцоў

Аляксандр КАРЛЮКЕВІЧ,
дырэктар – галоўны рэдактар
выдавецкага дома «Звязда»,
старшыня Саюза пісьменнікаў
Беларусі:

– «Беларуская думка» ўяўляецца мне адзіным выданнем сярод грамадска-палітычных часопісаў краіны, які цалкам адпавядае вызначанаму фармату. На яго старонках прадстаўлены публікацыі, якія паказваюць узор журналістыкі і выразна абазначаюць вектар палітычнай, навукова-палітычнай публіцыстыкі. Не чытаць гэта выданне сёння – значыць быць абмежаваным інфармацыйна, губляць нешта важнае ў асэнсаванні дзяржаўнага будаўніцтва краіны.

З асаблівай увагай знаёмлюся з публікацыямі часопіса на культурна-асветніцкія, гістарычныя тэмы. У інтэрв'ю з кіраўнікамі органаў дзяржаўнага кіравання заўсёды знаходжу падказкі для фарміравання праблематыкі ў працы журналістаў і нашай парламенцкай і ўрадавай газеты «Звязда», і газеты творчай інтэлігенцыі краіны «Літаратура і мастацтва», часопісаў «Беларусь», «Родная прырода», «Алеся», якія ўваходзяць у склад нашага выдавецкага дома.

упэўнены, што папярковыя кнігі застануцца пры любым узроўні камп'ютарызацыі. А што прадаўцы? Прадстаўнік найбуйнейшага ў краіне прадпрыемства па гандлю кнігамі ТАА «Белкніга», загадчыца сталічнага Дома кнігі «Светач» Паліна Аўтушка без аніякіх ваганняў заявіла: кніжная справа ў Беларусі развіваецца у тым ліку дзякуючы кнігарням.

– У «Белкнігі» 87 магазінаў па ўсёй Беларусі. Яна супрацоўнічае са шматлікімі выдавецтвамі, як айчыннымі, так і замежнымі. На выстаўку-кірмаш толькі наш магазін прывёз для паказу дзве з паловай тысячы найменняў літаратуры, якой гандлюем. У прыкрытэце, самі бачыце, кнігі беларускіх выдавецтваў, – дадала яна.

Паліна Аўтушка таксама паведаміла, што ад рэалізацыі рознага кшталту літаратуры «Светач» мае 87 % свайго прыбытку. Каля 60 % кніг, што прадае гэтая кнігарня, беларускія. Апошнім часам моладзь вельмі цікавіцца літаратурай на роднай мове. Расце попыт на фантастыку. Сапраўды, кніга абагачае, канстатуе наша суразмоўца.

А вось ці існуе кніжны бум альбо гэта толькі мара – пытанне, бадай, пакуль без адказу. І ўсё ж, на наш погляд, яно няўмольна набліжаецца да разраду рытарычных.

Леанід КРЫВАНОС
Фота аўтара і БЕЛТА

**Падпісання на часопіс
«Беларуская думка»
ніколі не позна!**

74938 ІНДЫВІДУАЛЬНАЯ ПАДПІСКА

Кошт: 1 мес. – 4,60 руб., 3 мес. – 13,80 руб., 6 мес. – 27,60 руб.

749382 ВЕДАМАСНАЯ ПАДПІСКА

Кошт: 1 мес. – 13,10 руб., 3 мес. – 39,30 руб., 6 мес. – 78,60 руб.
(уключаючы падатак на дабаўленую вартасць)

**Часопіс па падпісцы абыдзецца танней,
чым набываць яго ў розніцу!**